

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esitys ei edistä Attendon asiakasryhmien hyvinvointia, toimeentuloa tai kuntoutumista. Esitys ei myöskään tarjoa Attendolle yrityksenä mahdollisuuksia toimia nykyistä tuottavammin tai laadukkaammin.

Tavoite sosiaalityön ja -ohjauksen vahvistamisesta ja palvelun saatavuuden parantamisesta on kuitenkin toteutuessaan kannatettava.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esitetyt muutokset tulevat todennäköisesti keventämään sosiaalityön asiakasprosesseja, mutta asiakasprosessien keventämiseen liittyvä palvelutarpeen arvioinnin määräajoista luopuminen voi myös tosiasiallisesti heikentää palveluita tarvitsevan ihmisen palveluihin pääsemistä.

Tuen tarpeen arviointia ei esityksen mukaan kevennetä asumispalveluita tarvitsevien asiakasryhmien osalta. Palvelutarpeen arvioinnin aikarajoista luopuminen tulee kuitenkin todennäköisesti heikentämään tukea ja palveluita tarvitsevien ihmisten pääsyä arvioinnin piiriin. Uuden väliportaana syntymisen paljon tukea tarvitsevan henkilön ja syvällisemmän palvelutarpeen arvioinnin välille herättää myös huolta siitä, että toteutuvatko esimerkiksi päihdesairaana tai vammaisen ihmisen oikeudet samalla tavalla hyvinvointialueiden välillä ja jopa sisällä, kun syvempään palvelutarpeen arviointiin siirtymisestä päätetään tilannekohtaisesti.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pykälän muotoilu on kannatettava, mutta haluamme tuoda esiin huolen liittyen ikääntyneisiin, vammaispalvelulain piirissä oleviin asukkaisiimme. Olemme tunnistanee viime vuosina useilla hyvinvointialueilla tilanteita, joissa vammaisen ihmisen palveluita heikennetään hänen täytettyään 65 vuotta. Ikääntymisestä johtuvia vaivoja ei tule nähdä erityisen tuen tarpeena, mutta ikääntymisen ei tulisi myöskään poistaa vammaisen ihmisen pysyvää ja ja olemassa ollutta erityisen tuen tarvetta. Toivomme, että uusi 5 a § vahvistaa vammaisten ihmisten oikeutta erityiseen tukeen iästä huolimatta.

Toivomme, että sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain soveltamista ohjattaisiin tavalla, joka varmistaisi nykyistä paremmin vammaisten ja vammautuneiden ihmisten oikeuksien toteutumisen.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Hyvinvoinnin edistämiseen liittyvän työn poikkihallinnollisuuden korostaminen lainsäädännössä on myönteinen ja tarpeellinen asia. Pykälä jättää kuitenkin melko avoimeksi hyvinvointialueen velvollisuudet hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistävien toimien osalta. Tämän pykälämuotoilun ja läpi sosiaalihuoltolain uudistuksen tehdyt uudelleenmuotoilut, mm. spesifien palvelutyyppeiden mainintojen poistot, tulevat mitä todennäköisimmin johtamaan alueellisesti eroaviin käytänteisiin sosiaalihuollon palveluiden myöntämisessä ja järjestämisessä. Pidemmällä aikavälillä tällä voi olla vaikutusta palveluiden yhdenvertaiseen toteutumiseen ympäri Suomen. Tältä osin lain löyhentäminen voidaan nähdä sote-uudistuksen tavoitteiden vastaisena.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjauksen vahvistamisesta: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esityksen tavoite sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen vahvistamisesta on kannatettava, mutta kannamme huolta siitä, onko esityksessä kuvattu rinnalla kulkeva lähityö mahdollista, kun

hallituksen esityksen tavoitteena on saavuttaa merkittävät kustannussäästöt ja vähennys hyvinvointialueiden rahoituksesta. Sosiaalityön ja -ohjauksen toimintakulttuurin muutos koordinoivasta työstä rinnalla kulkevaksi työksi on myös verrattain suuri lainsäädännön toimeenpanoon ja säästöjen toteutumiseen arvioituun aikaan nähden.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esityksen muotoilu uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuesta on kannatettava, sillä se kirkastaa sosiaalihuollon palveluiden roolia toimintakyvyn ja osallisuuden tukijana. Pidämme tärkeänä, että hyvinvointialueiden, te-alueiden ja jatkossa kuntouttavaa työtoimintaa järjestävien kuntien yhdyspintatyötä kehitetään aktiivisesti. Useamman toimijan järjestämä, useampaan lainsäädäntöön perustuva, väkisinkin osittain päällekkäisin kriteerein myönnettävät palvelut voivat näyttäytyä kuntoutuvalle työikäiselle erittäin raskaana kokonaisuutena. Tämä tullee lisäämään sosiaalityön ja -ohjauksen tarvetta oikeiden palveluiden löytämiseksi ja niiden etuusvaikutusten arvioimiseksi.

Kannamme erityistä huolta esitetyn muutoksen vaikutuksista vammaisten ihmisten oikeuteen työtoimintaan. Palvelun määrärahasidonnaisuus ja matkakorvausten poistuminen vaikuttaa merkittävästi vammaisten ihmisten mahdollisuuksiin osallistua uuteen toimintakyvyn ja osallisuuden palveluun.

Attendo katsoo, että pykälän kirjaus ”Työtoimintaa ei saa hankkia yritykseltä. Tämä ei kuitenkaan koske työtoimintaan osallistuvalla henkilöllä annettavaa tukea ja ohjausta” on liian kategorinen. Katsomme, että palveluiden tuottamiseen liittyvät päätökset tulisi olla hyvinvointialueiden käsissä.

Katsomme myös, että sosiaalisen kuntoutuksen roolia tulee kirkastaa osana sekä uutta työikäisten palvelua että päihdekuntoutusta.

Vaikka sosiaali- ja terveysjärjestöjen leikkaukset eivät sosiaalihuoltolain uudistukseen liitykään, haluamme lausua huolestuneesti sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Attendon tuottamissa asumispalveluissa asuvat päihde- ja mielenterveyskuntoutujat eivät ole yleensä

oikeutettuja sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan tai osallisuuden tukeen, sillä hyvinvointialueet katsovat, että ympärivuorokautisen palvelun tulisi kattaa myös nämä palvelut. Ymmärrämme tämän näkökulman osittain.

On kuitenkin asukkaamme itsenäistymisen ja palveluista irtaantumisen kannalta äärimmäisen tärkeää, että asukkaalla on mahdollisuus lähteä itsenäisesti ryhmäkodista osallistumaan toimintaan, joka tukee sitoutumista arjen rutiineihin ja erilaisiin yhteisöihin. Asukkaidemme osalta nämä palvelut ovat suureksi osaksi järjestöjen tuottamia. Olemme huolissamme sote-järjestöjen rahoituksen leikkauksista ja niiden vaikutuksesta asukkaidemme arkeen, elämään ja kuntoutumiseen. Matka kohti itsenäisempää elämää ja tuen tarpeen vähenemistä tapahtuu askel kerrallaan. Kolmannen sektorin tuottama kuntouttava toiminta on merkittävässä roolissa erityisesti mielenterveyskuntoutujiemme arjessa.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esitetyt muutokset tulevat todennäköisesti keventämään sosiaaliryöön asiakasprosesseja, mutta asiakasprosessien keventämiseen liittyvä palvelutarpeen arvioinnin määrärajoista luopuminen voi myös tosiasiallisesti heikentää palveluita tarvitsevan ihmisen palveluihin pääsemistä.

Tuen tarpeen arviointia ei esityksen mukaan kevennetä asumispalveluita tarvitsevien asiakasryhmien osalta. Palvelutarpeen arvioinnin aikarajoista luopuminen sosiaalihuoltolaissa tulee kuitenkin todennäköisesti heikentämään tukea ja palveluita tarvitsevien ihmisten pääsyä arvioinnin piiriin. Uuden väliportaana syntymisen paljon tukea tarvitsevan henkilön ja syvällisemmän palvelutarpeen arvioinnin välille herättää myös huolta siitä, että toteutuvatko esimerkiksi päihdesairaana tai vammaisen ihmisen oikeudet samalla tavalla hyvinvointialueiden välillä ja jopa sisällä, kun syvempään palvelutarpeen arviointiin siirtymisestä päätetään tilannekohtaisesti.

Eryyisen haavoittuvassa asemassa intensiivisemmän ja kalliimman palvelutarpeen näkökulmasta ovat päihde- ja mielenterveyspalveluita tarvitsevat, sillä heidän palvelutarpeensa arviointi jää kokonaan sosiaalihuoltolain 36 § varaan. Muissa asukasryhmissämme vanhuspalvelulaki ja vammaispalvelulaki ohjaavat edelleen palvelutarpeen arviointia ja alleviivaavat ihmisen oikeutta tarvitsemiinsa palveluihin.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esitys on kannatettava eikä sisällä Attendon asiakasryhmiin liittyen muutoksia omatyöntekijän nimeämiseen tai asiakassuunnitelman tekemiseen.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Pykälämuotoilu on kannatettava, mutta se on merkittävässä ristiriidassa lakiesityksen perusteluissa esitettyyn näkemykseen sosiaalityöntekijän roolista asiakkaan rinnalla kulkijana. Esityksen muotoilu ylläpitää sosiaalityöntekijän roolia hallinnollisena, koordinoivana ja rakenteellisen työn tekijänä. Sekä perusteluissa maalailtu että pykälässä kuvattu tehtävä on tärkeä, mutta molempia tuskin pystytään täysmääräisesti suorittamaan, varsinkin kun hallituksen esitys pitää sisällään merkittävän leikkauksen hyvinvointialueiden rahoitukseen.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Sosiaalihuollon asiakasmaksujen korotukset ovat valitettavia, mutta julkisen talouden tilanteen näkökulmasta ymmärrettäviä. Kiitämme sosiaali- ja terveysministeriötä valmistelusta, jossa on selvästi pyritty löytämään ratkaisuja, joiden vaikutus kaikkein pienituloisimpien maksuihin olisi mahdollisimman pieni.

Vanhuspalveluiden hinta vaikuttaa monen suomalaisen ikäihmisen palveluiden käyttöön. Erityisesti kokemus kotihoidon kalleudesta saa monet ikäihmiset välttelemään palveluiden piiriin hakeutumista, vaikka ilmeistä tarvetta olisikin. Tällaiset tilanteet kuormittavat erityisesti ikääntyneiden suomalaisten läheisiä.

Pidämme kokonaisuuden kannalta erittäin valitettavana, että esityksessä ei pyritty järjeistämään eri vanhuspalveluiden hinnoittelun periaatteita. Erityistä huolta ikäihmisten keskuudessa tuottaa tällä hetkellä yhteisöllisen asumisen hinta. Yhteisöllinen asuminen nähdään sosiaalipalveluiden näkökulmasta kotihoitona, joten se ei kuulu asiakasmaksulain vähimmäiskäyttövaravaateen piiriin. Tämä johtaa yhä useammin sellaisiin tilanteisiin, että yhteisöllisen asumisen asukkaan tarvitsemien palveluiden kokonaishinta ylittää asukkaan kuukausittaisten tulojen suuruuden. Palveluiden hinta johtaa näissä tapauksissa usein asukkaan toimintakyvyn, terveyden, hyvinvoinnin, siisteyden ja hygienian kannalta tarpeellisten palveluiden karsimiseen ja lopulta toimintakyvyn heikentymiseen.

Yhteisöllisen asumisen kalliin hinnan taustalla on usein se, että hyvinvointialueet ohjaavat yhteisölliseen asumiseen hyvin heikkokuntoisia asukkaita. THL on arvioinut yhteisöllisen asumisen asukkaista yli puolella olevan muistisairaus. THL on myös todennut, että osa yhteisöllisen asumisen asukkaista täyttäisi myös ympärivuorokautisen asumisen kriteerit.

Yhteisöllisen asumisen tuottajana olemme huolissamme siitä, miten hyvinvointialueiden alati tiukkeneva taloudellinen tilanne vaikuttaa palveluiden käyttöön. Yhteisöllisen asumisen käyttäminen ”alennushintaisena ympärivuorokautisena” ei ole lain hengen mukaista. Liian heikkokuntoisten asiakkaiden ohjaaminen yhteisölliseen asumiseen on myös ikäihmisen terveyden ja turvallisuuden kannalta kestämatöntä. Yhteisöllisessä asumisessa ei pääsääntöisesti ole yöaikaista valvontaa ja palvelun toimintaperiaatteeseen kuuluu, että asukkaalla tulisi olla vapaa kulku pois palveluyksiköstä. Nämä edellä mainitut asiat ovat kuitenkin usein asukkaiden huonokuntoisuuden vuoksi uhkia asukkaan terveydelle ja turvallisuudelle.

Vähimmäiskäyttövaravaateen asettaminen yhteisölliseen asumiseen vähentäisi palveluiden järjestäjän kannusteita lisätä yhteisöllisen asumisen käyttöä säästöyistä. Pitäisimme myös järkevänä, että sosiaali- ja terveysministeriö tekisi palvelumuodolle laajemman lainsäädännön toimeenpanon tarkastelun hyvinvointialueilla. Yhteisöllisen asumisen toteuttamistavoissa on nähtävissä hyvinvointialueiden välillä kirjavuutta, jonka vuoksi palvelukuvaukset alkavat joillain alueilla kuulostamaan enemmän ympärivuorokautiselta palveluasumiselta ilman hoitajamitoitusta ja tasasuuruista palvelumaksua.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Lainsäädännön pykälämuutokset, vaikutusarvioinnit ja perustelut eivät tuntuneet täysin vastaavan toisiaan. Tämä vaikutti merkittäväällä tavalla luonnoksen tulkintaan ja lausunnon valmisteluun. Luonnos vaikuttaa kiireessä ja heikoilla resursseilla valmistellulta. Toivomme, että lausuntokierros antaa ministeriölle sen verran työrauhaa, että esitys saadaan siistittyä helpommin tulkittavaan muotoon.

Silvasti Silja
Attendo Suomi Oy